

Uitvoeringsvoorbeeld voor het CFIT-commitment

“Wij werken samen met alle partners in de waardeketen om due diligence te bevorderen”

Buy better

Case studie

Naleving van due diligence bevorderen bij aanbestedingen voor kleine ICT-hardware

Vlaamse overheid | België

Gebaseerd op aanbesteding van 2022

Impact
categorie:

Product
categorie:

Neem voor meer informatie contact op met:

Secretariaat van het CFIT Pact: cfit@rws.nl

Deze casus illustreert elementen van het volgende CFIT-commitment:

- Wij werken samen met alle partners in de waardeketen om due diligence te betrachten op het gebied van mensenrechten, waardig werk, gezondheid en veiligheid op het werk en milieurisico's.

Het doel van deze reeks casussen is om te illustreren hoe de toepassing van de commitments uit het CFIT Framework for Circular and Fair ICT Procurement eruit kan zien. Houd er rekening mee dat deze casusbeschrijvingen zich richten op één element van een aanbesteding of proces dat over het algemeen veel meer duurzaamheidseisen bevat.

Naleving van due diligence bevorderen bij aanbestedingen voor kleine ICT-hardware

Inleiding

In 2016 keurde de Vlaamse overheid haar strategisch plan Overheidsopdrachten goed dat focust op integriteit, digitalisering, professionalisering, deelname door kleine, middelgrote en micro-ondernemingen (KMO of MKB), duurzaamheid en innovatie.

Maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheid zijn ook opgenomen als sleutelementen van het inkoopbeleid van de overheid.

In 2022 lanceerde de aankoopcentrale binnen het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid een uitnodiging tot inschrijving^[1] om een raamovereenkomst op te zetten voor de levering van kleine IT-hardware aan de Vlaamse overheid en enkele publieke organisaties in de regio, waaronder gemeenten. Kleine IT-hardware omvat tablets, smartphones, beeldschermen en accessoires. De totale begroting van de opdracht bedroeg 21,6 miljoen euro voor vier jaar (een contract van twee jaar met de mogelijkheid tot een verlenging met twee jaar).

In lijn met het Vlaams plan Overheidsopdrachten en eerdere IT-aanbestedingen vanaf 2020, introduceerde het Vlaams Facilitair Bedrijf verschillende milieu- en maatschappelijke vereisten in de aanbestedingsdocumenten voor kleine IT-hardware. Dit voorbeeld richt zich specifiek op de contractclausules met betrekking tot due diligence-mechanismen, die gericht zijn op maatschappelijk verantwoorde productieomstandigheden met betrekking tot het respecteren van arbeidsnormen, mensenrechten en de rechten van kinderen.

^[1] Zie gepubliceerde aankondiging op het EU-platform Tenders Electronic Daily (519473-2022) en toegang tot de aanbestedingsdocumenten op het Belgische platform e-Procurement (2022/HFB/OP/93534).

Wat is er geïmplementeerd?

Allereerst bepaalde het Facilitair Bedrijf welke arbeids- en mensenrechten de opdrachtnemer en zijn toeleveringsketen moeten respecteren. Het gaat om rechten op het vlak van veiligheid en gezondheid, lonen en secundaire arbeidsvoorwaarden, werkuren en -omstandigheden, dwang- en kinderarbeid, sociale zekerheid, diversiteit en discriminatie, vrijheid van vereniging en milieubescherming. Deze werden gepresenteerd in paragraaf 2 van de aanbesteding.

Van de opdrachtnemer wordt verwacht dat deze een due diligence-proces implementeert om risico's met betrekking tot arbeidsomstandigheden en mensenrechten in de toeleveringsketen te managen in overeenstemming met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. De OESO-richtlijnen bouwen voort op de toonaangevende VN-principes inzake bedrijfsleven en mensenrechten (bekend als de Ruggie-principes). Daarnaast is de Europese richtlijn inzake overheidsopdrachten 2014/24/EU een belangrijk referentiekader. Het Facilitair Bedrijf heeft de volgende clausules geformuleerd op basis van de tools en modelclausules van hun partner Electronics Watch:

Due diligence

De opdrachtnemer past Due Diligence toe. Dit is een doorlopend proces dat organisaties helpt risico's op het schenden van arbeids- en mensenrechten in de eigen organisatie en de bijbehorende productieketen in kaart te brengen en om deze risico's op schendingen vervolgens te voorkomen, verminderen, herstellen en/of te compenseren. De opdrachtnemer identificeert en verkleint het risico op mogelijke mensenrechten- of arbeidsrechtenschendingen, herstelt feitelijke schendingen en voorkomt herhaling ervan tijdens de productie van de goederen en de uitvoering van de raamovereenkomst ("Due Diligence").

Om Due Diligence toe te passen zal de opdrachtnemer tijdens de uitvoering minimaal:

- elke invloed die hij heeft over een toeleverancier gebruiken in het streven naar continue verbetering, waaronder contractuele rechten en commercieel haalbare stimulansen, om de goederen te verwerven in overeenstemming met titel 2 [de titel die de voorwaarden m.b.t. werk- en mensenrechten vastlegt];*
- elke redelijke inspanning leveren om in de contracten met toeleveranciers: i. Een beding op te nemen dat de toeleverancier verplicht de goederen te verwerven in overeenstemming met titel 2; en ii. Clausules op te nemen met betrekking tot een escalatieprocedure die equivalent is met deze uiteengezet onder titel 4 [zie lager onder 'escalatieprocedure'] en die toegepast wordt, wanneer de toeleverancier de goederen niet in overeenstemming met titel 2 verwerft of produceert;*
- op gepaste wijze de eigen werknemers informeren om naleving van titel 2, te waarborgen;*
- de aanbestedende overheid en/of Electronics Watch informeren wanneer hij in kennis wordt gesteld of kennis neemt van: een (mogelijke) schending van titel 2; of vermoedelijke (moderne) slavernij, gedwongen arbeid en/of mensenhandel gerelateerd aan het productieproces voor de productie van de goederen.*
- redelijke en proportionele inspanningen leveren zodat toeleveranciers met Electronics Watch meewerken en zich inspannen om (de gevolgen van) inbreuken te verhelpen en te voorkomen.*

Daarnaast nam het Facilitair Bedrijf clausules op met betrekking tot de acties die de opdrachtnemer moet ondernemen in geval van een schending van de maatschappelijk verantwoorde productieomstandigheden.

Afspraken m.b.t. toeleverancier

Wanneer het bewijs van een inbreuk op titel 2 geleverd wordt, werkt de opdrachtnemer samen met de aanbestedende overheid en Electronics Watch en neemt hij redelijke en proportionele maatregelen om:

a) Toegang te verstrekken aan onafhankelijke waarnemers in de productiefaciliteiten waar de werkelijke of mogelijke inbreuk heeft plaatsgevonden, om hen toe te laten: alle relevante werkplaatsen, hotels en slaapverblijven te bezoeken; werknemers te bevragen in afwezigheid van meerderen of management; relevante fabrieksgegevens te analyseren, waaronder: collectieve arbeidsovereenkomsten; personeelsbestanden; gegevens over werkuren en betaalde lonen; gegevens over betaalde sociale bijdragen, pensioenen en feestdagen; klachtenprocedures; tuchtlogboeken; gezondheid- en veiligheidsprocedures; en andere relevante fabrieksgegevens;

b) De schriftelijke bevindingen inzake naleving van de corrigerende maatregelen verbonden aan de werkelijke of mogelijke inbreuk te verkrijgen en aan te leveren aan Electronics Watch;

c) De inventaris van gebruikte en opgeslagen chemische bestanddelen en de waarnemingsverslagen met betrekking tot gezondheid, veiligheid en milieu-impact voor elke productiefaciliteit waarbinnen zich een werkelijke of mogelijke inbreuk van de gezondheids- en veiligheidsstandaarden heeft plaatsgevonden te verkrijgen en aan te leveren aan Electronics Watch; en

d) De mate waarin de handelsvoorwaarden en deze van de toeleveranciers een negatief effect hebben op de naleving van titel 2 in de betreffende productiefaciliteiten en/of de inbreuk te rapporteren aan de aanbestedende overheid en Electronics Watch.

De opdrachtnemer zal:

a) Alle redelijke en proportionele maatregelen nemen om te verzekeren dat de toeleveranciers voldoen aan geldende wetten en regels met betrekking tot klokkenluiders die gelden in de jurisdictie waar de goederen worden geproduceerd;

b) Zelf een gepast klokkenluidersbeleid implementeren en onderhouden dat minstens: (i) openheid aanmoedigt en klokkenluiders die een oprechte bezorgdheid uiten, ondersteunt, zelfs wanneer blijkt dat zij zich vergist hebben; (ii) klokkenluiders beschermt tegen een nadelige behandeling ten gevolge van het opwerpen van een oprechte bezorgdheid en een specifieke klokkenluiderverantwoordelijke aanstelt die verantwoordelijk is voor het onderzoeken van deze behandeling; en (iii) tuchtmaatregelen vastlegt voor personeel dat zich schuldig maakt aan bedreigingen of represailleacties ten aanzien van klokkenluiders.

c) Alle redelijke en proportionele maatregelen nemen om te verzekeren dat haar toeleveranciers dit eveneens doen om de bescherming en ondersteuning van haar personeel en/of het personeel van haar toeleveranciers te waarborgen. De opdrachtnemer informeert de aanbestedende overheid en Electronics Watch over enige werkelijke of mogelijke inbreuk van deze voorwaarden of enige toepasselijke wetten of regels; en

d) Redelijke en proportionele maatregelen nemen om te waarborgen dat klokkenluiders, die als gevolg van het opwerpen van een oprechte bezorgdheid een nadelige behandeling ondervinden, adequate rechtsmiddelen ontvangen; Dit ongeacht of de opdrachtnemer of een toeleverancier (indien toepasselijk) al dan niet een voldoende klokkenluidersbeleid hanteren.

One of the necessary elements of an appropriate due diligence process is a transparent supply chain. Therefore, the tender included disclosure clauses regarding the production facilities as well as verification actions and results regarding compliance of the socially responsible production conditions.

Informatieverschaffing en Verificatie

De opdrachtnemer neemt elke redelijke en proportionele maatregel om Electronics Watch en de aanbestedende overheid zo snel mogelijk, bij wijze van een ingevuld document, kosteloos in kennis te stellen van:

- de identiteit van de toeleverancier die de goederen produceert en zijn maatschappelijke zetel;
- de productiefaciliteiten waar de goederen worden geproduceerd (hierin begrepen de maatschappelijke benaming en het volledig vestigingsadres);
- de specifieke producten of componenten die in elke productiefaciliteit worden geproduceerd.

De opdrachtnemer stelt Electronics Watch en de aanbestedende overheid zo snel mogelijk op de hoogte van alle wijzigingen, ten opzichte van de initieel verstrekte informatie, waar hij kennis van neemt.

De opdrachtnemer levert redelijke en proportionele inspanningen om zijn bevindingen met betrekking tot de productiefaciliteiten inzake naleving, of een samenvatting van deze bevindingen (of als beschikbaar voor openbaring: onderzoeksrapporten), te openbaren in zoverre de opdrachtnemer deze bevindingen zelf kan ontdekken en verkrijgen door middel van redelijke onderzoeken.

De opdrachtnemer informeert zich elke 6 maanden bij elke directe toeleverancier of er enige verdere informatie beschikbaar is met betrekking tot audits (of als beschikbaar voor openbaring: onderzoeksrapporten), die voor hun productiefaciliteiten werden uitgevoerd.

Wanneer de door de opdrachtnemer verstrekte informatie wordt gedeeld met derden (bv. onafhankelijke waarnemers of andere aanbestedende overheden om hen te ondersteunen bij de verificatie), verplichten deze derden zich om de informatie niet verder te verspreiden of voor andere doeleinden te gebruiken, tenzij zij daar wettelijk toe verplicht zijn.

Tot slot definieerde het Vlaams Facilitair Bedrijf (in paragraaf 4) de procedure in geval van schending van de maatschappelijk verantwoorde productieomstandigheden en mogelijke sancties in geval van aanhoudende non-conformiteit.

Escalatieprocedure

Indien de opdrachtnemer of toeleverancier een inbreuk pleegt op titel 2 of de aanbestedende overheid daarvoor belangrijke aanwijzingen heeft, verleent de opdrachtnemer zijn onmiddellijke medewerking aan de aanbestedende overheid en Electronics Watch met het oog op het vaststellen of een inbreuk al dan niet heeft plaatsgevonden en, indien het geval, hoe de inbreuk kan worden verholpen zonder onmiddellijke toepassing van bijzondere straffen.

De aanbestedende overheid (of werknemers met toepassing van titel 4.2) kunnen de opdrachtnemer verplichten om:

- een schriftelijke verklaring af te leggen over haar werkelijk of mogelijk verzuim om te voldoen aan haar verplichtingen. In de verklaring moeten herstelmaatregelen worden opgenomen en de termijn waarbinnen zulke maatregelen zullen worden genomen;
- te voorzien dat een passende hooggeplaatste vertegenwoordiger van de opdrachtnemer een vergadering met de aanbestedende overheid en Electronics Watch bijwoont; en alle herstelmaatregelen te nemen die de aanbestedende overheid redelijkerwijs vereist.

De opdrachtnemer voert de bovenstaande acties uit op eigen risico en binnen een redelijke termijn in overeenstemming met de bepaling van de raamovereenkomst, en zoals (redelijkerwijze) bepaald door de aanbestedende overheid.

Indien een inbreuk op de verplichtingen van de opdrachtnemer onder deze voorwaarden zich meermaals voordoet of wanneer verzoeken om te handelen aanhoudend worden genegeerd, kan de aanbestedende overheid de opdrachtnemer schriftelijk in gebreke stellen overeenkomstig art. 44, §2 KB Uitvoering:

Indien de inbreuk na ingebrekestelling aanhoudt of herhaaldelijk voorkomt en de opdrachtnemer geen redelijke en proportionele inspanning levert om deze te remediëren, kan de aanbestedende overheid een bijzondere straf opleggen van 10.000 euro of ambtshalve maatregelen toepassen.

Hoe is het tot stand gekomen?

- In 2021 voerde het agentschap Digitaal Vlaanderen van de Vlaamse overheid, in samenwerking met het Facilitair Bedrijf, een marktconsultatie uit ter voorbereiding van de opdracht. Deze consultaties omvatten vragen over maatschappelijk verantwoorde arbeidsomstandigheden.
- Omdat het agentschap Facilitair Bedrijf zich bewust is van het belang van due diligence-processen om toezicht te houden op de arbeids- en mensenrechtenomstandigheden in de toeleveringsketen, maar zich ook realiseert dat het over beperkte middelen en onderhandelingsmacht beschikt om de opdrachtnemer (en zijn toeleveringsketen) te controleren en de naleving ervan te garanderen, heeft het besloten lid te worden van Electronics Watch. Electronics Watch is een onafhankelijke controleorganisatie die organisaties uit de publieke sector en het maatschappelijk middenveld in elektronicaproducerende regio's samenbrengt met deskundigen inzake monitoring van mensenrechten en arbeidsrechten. Ze stellen organisaties in staat om de monitoringkosten te delen en hun betrokkenheid bij de sector te coördineren. Dit besluit werd genomen toen bedrijven die deelnamen aan de marktconsultaties Electronics Watch goed hadden leren kennen en de voorwaarden voor deelname redelijk waren.
- Om de sociale clausules voor beide aanbestedingen op te stellen, gebruikte het agentschap het sjabloon voor contractvoorwaarden van Electronics Watch als uitgangspunt en paste het deze aan aan de wettelijke context en het aanbestedingsvocabulaire dat in België van toepassing is.

Wie was erbij betrokken?

- Het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid is verantwoordelijk voor het hele inkoopproces: van behoeftebepaling tot marktconsultatie, opstellen van offertes, beheer en evaluatie van uitnodigingen tot inschrijving en opdrachtbeheer.
- Het Departement Omgeving bood ondersteuning en commentaar tijdens het ontwikkelingsproces van de aanbestedingsdocumenten met de nadruk op milieuaspecten en de verificatie van de eisen voor TCO Certified.
- Een IT-categorie-specialist van de gemeente Brugge droeg ook bij aan de ontwikkeling van de aanbestedingsdocumenten door input en commentaar te leveren.
- Ongeveer tien bedrijven (voornamelijk distributeurs en enkele merkeigenaars) namen deel aan de marktconsultatiefase.
- De onafhankelijke controleorganisatie Electronics Watch is betrokken bij de uitvoering van de opdracht door informatie te verstrekken aan het agentschap (of deze te ontvangen) in geval van daadwerkelijke of potentiële schending van de maatschappelijk verantwoorde productieomstandigheden. Ze werken samen met leveranciers om deze schendingen te onderzoeken en aan te pakken.

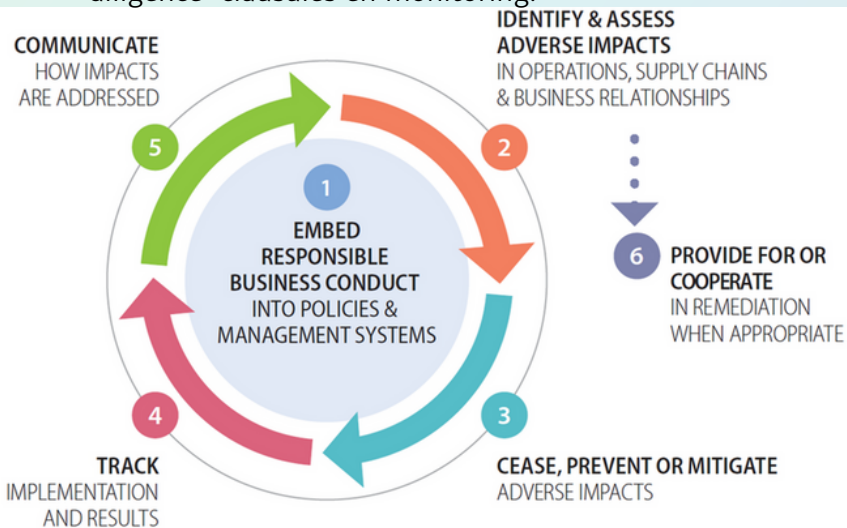
Wat waren de resultaten en geleerde lessen?

Resultaten

- Drie bedrijven dienden een offerte in, een vergelijkbaar aantal als bij eerdere oproepen, dus de strenge duurzaamheidscriteria hadden geen invloed op de deelname van de markt. De duurzaamheidscriteria hadden echter wel invloed op de manier waarop bedrijven hun offerte indienden. Een van de bedrijven besteedde meer aandacht aan maatschappelijk verantwoord geproduceerde producten.
- Anderzijds zullen de lessen die zijn getrokken uit de IT-aanbestedingen en de maatschappelijke clausules worden meegenomen in een proefproject van het agentschap Facilitair Bedrijf over due diligence in de sector van de elektrische voertuigen, eveneens in samenwerking met Electronics Watch.

Lessen

- Bij de presentatie van de due diligence-vereisten is het belangrijk om duidelijk te maken dat dit proces gericht is op samenwerking om oplossingen te vinden in het voordeel van iedereen, niet om de opdrachtnemer te beschamen of te straffen. Dit helpt bedrijven om zich in te zetten, transparanter te zijn en te profiteren van het werk van Electronics Watch om de maatschappelijke verantwoordelijkheid in de hele waardeketen te verbeteren. Over het algemeen zijn bedrijven zich bewust van de noodzaak om het beheer van de toeleveringsketen te verbeteren en verwelkomen ze de mogelijkheid om verder te werken rond deze thema's. In vergelijking met andere sectoren staat de IT-sector meer open voor due diligence-clausules en monitoring.

- Communicatie naar inkopers in de publieke sector die de raamovereenkomst gebruiken, moet ook duidelijk maken wat de maatschappelijke vereisten in termen van de vereiste inspanning voor hen betekenen. De coördinatie van de raamovereenkomst wordt centraal gedaan door het agentschap Facilitair Bedrijf. Ook het toezicht op de maatschappelijke arbeids- en mensenrechtenomstandigheden gebeurt centraal, in samenwerking met de opdrachtnemer en Electronics Watch. De maatschappelijke clausules betekenen dus geen extra werk voor hen.
- Door samen te werken met organisaties als Electronics Watch kunnen de middelen voor het toezicht op de naleving worden gebundeld en kan de onderhandelingspositie voor betere arbeidsomstandigheden worden versterkt. De toeleveringsketen is groot en veranderingen zijn moeilijk. Daarom helpen meer transparantie, due diligence-vereisten en informatie van Electronics Watch producenten ook om veranderingen door te voeren.
- Het proces herinnerde alle betrokkenen eraan hoe maatschappelijke en ecologische criteria altijd met elkaar verbonden zijn en hoe het een uitdaging wordt om slechts op één dimensie te richten, vooral in mondiale sectoren zoals IT.
- Criteria moeten uitdagend genoeg zijn zonder bedrijven te ontmoedigen om deel te nemen aan het proces en oplossingen aan te dragen. Daarom is een marktconsultatie voordat de procedure begint van cruciaal belang. Zo kan de organisatie zien hoe hoog de lat voor duurzaamheid in een bepaalde branche kan worden gelegd. Hoewel due diligence- en maatschappelijke criteria nog niet eerder op deze manier waren geïntroduceerd, kon het agentschap Facilitair Bedrijf dankzij de marktconsultatie vaststellen met welke criteria potentiële leveranciers al bekend waren (van andere aanbestedende diensten) en de aanbestedingsdocumenten in overeenstemming daarmee opstellen.
- De due diligence-clausules spelen een rol in de uitvoeringsfase van de raamovereenkomst en belemmeren de concurrentie niet. Hun doel is om kleinere veranderingen te realiseren en te profiteren van verbeteringen om verandering teweeg te brengen.

Disclaimer:

Deze casus is beschreven om te dienen als inspiratie. Als dit voorbeeld na rijp beraad toegevoegde waarde biedt voor uw inkooppraktijken, pas het dan aan zodat het bij uw organisatie past en zorg ervoor dat het in overeenstemming is met de geldende regels en voorschriften voor inkoop.